

MEZEY KATALIN

Nagy László emlékezete Bulgáriában

A Bulgária-szerte ismert, jeles magyar költőnek ma is eleven a kultusza Szmoljanban. Az 1981 óta működő Nagy László Emlékházon túl erre vall az a tény is, hogy születésének kilencvenedik évfordulóján, 2015-ben a város egyik terén felállították a mellszobrát. Az ünnepi megemlékezésen részt vett egy magyar küldöttség is, amelynek tagja volt Kucsera Tamás Gergely, a Magyar Művészeti Akadémia főtitkára. Az ő kezdeményezésére ekkor határozták el a szmoljani Nagy László Emlékház felújítását. A munkálatok már 2016-ban elkezdődtek, és június 18-án a Magyar Külgazdasági Minisztérium szófiai Kulturális Intézete és a Magyar Művészeti Akadémia támogatásával be is fejeződtek. A Petőfi Irodalmi Múzeum – Benkő Andrea muzeológus és munkatársai közreműködésével – új Nagy László-kiállítást rendezett be ebben a hagyományos stílusú, kőből és fából, mintegy másfélszáz éve emelt házban, amely a dél-bulgáriai síparadicsom és turistaközpont régi városnegyedének egyik legszebb épülete.

Szmoljan manapság mintegy harmincezer lakosú város, közigazgatási és ipari központ. A Rodope-hegység meredek, fenyőerdőkkel borított vonulatai

között, folyók kísérté, festői völgyben található, 10 km-re a görög határtól és 70 km-re a Fekete-tenger partjától. De legfőbb különlegessége mégsem ez, hanem az, hogy ezer méter magasan fekszik, sajátos, hegyi klímája, oxigénben gazdag, gyógyhatású levegője van: így télen-nyáron egyaránt vonzó turistacélpont. Klasszikus és modern szállodák, igényes színház- és közösségi épületek, működő és leállt gyárak éppúgy találhatók benne, mint lakótelepszerű városrészek.

A legendás magyar költő, Nagy László, az ezerkilencszázötvenes évek elején két ösztöndíjas esztendőt töltött Bulgáriában. Ismert tény, hogy ekkoriban csak nagyon rövid ideig tartózkodott Szmoljanban, de máig emlegetik az idevalósiak, hogy kijelentette, legszívesebben itt élné le az egész életét. És ezt nem nehéz elhinni annak, aki akárcsak egyetlen napot is ebben a városban vagy a környező hegyekben tölt.

Bulgáriai tartózkodása alatt Nagy László nemcsak kitűnően elsajátította a bolgár nyelvet, de mind a klasszikus és a kortárs költők életműveiből, mind a bolgár népköltészet kincseiből több kötetnyi remek műfordítást készített, és ezzel nagymértékben elősegítette a bolgár irodalom értékeinek magyarországi megismertetését.

Életművének erre a meghatározó területére és kapcsolatára emlékezik a költő nem szűnő bulgáriai kultusza és gyönyörű, megújult szmoljani Emlékháza is.

NAGY BORBÁLA RÉKA

Mintha hazaérkezett volna

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Nagyon örülök, hogy visszatérhettünk ide édesanyámmal, ahová évtizedekkel ezelőtt, hatéves koromban édesapámmal, Nagy Andrással jöttünk, és nagymamám, Szécsi Margit öccse ült a volán mögött. Apa az első külföldi nyaralásunkra Bulgáriába vitt el. Burgaszba, Neszebarba (ahol a *Menyegző* versölete megszületett), a Rilai kolostorhoz és természetesen Szmoljanba. A mai napig emlékszünk arra, hogy úgy mutatta be ezeket a helyeket, mintha hazaérkezett volna.

tesen Szmoljanba. A mai napig emlékszünk arra, hogy úgy mutatta be ezeket a helyeket, mintha hazaérkezett volna.

Nagyapám, Nagy László mindig a legnagyobb örömmel emlékezett vissza a Bulgáriában töltött két évre, amikor az ösztöndíjának témája a bolgár népköltészet fordítása volt. „A bolgár népköltészetet 1951-ben fedeztem fel magamnak, hosszabb szófiai tartózkodásom idején. Meghatott fürgesége, robusztussága, költői vakmerősége. Tétovázás nélkül fordítani kezdtem” – írja. Megzenésített versei közül nagyon népszerűek ezek a fordítások Magyarországon. Majd így folytatja: „A fordítás nekem mint költőnek arra volt jó, hogy egy népköltészet lényegét jobban megismerjem. Noha a bolgárokéról van szó, gyakran gondoltam arra, hogy a népköltészet még napjainkban is ösztönözhet, hasznos lehet a legújabb lírára.”

Nagy Borbála Réka és Mezey Katalin beszéde 2019. június 18-án a szmoljani, felújított Nagy László Emlékház állandó kiállításának megnyitóján hangzott el. Itt most a beszédek szerkesztett változatát közöljük.

Ezzel megfogalmazta újító szándékát, és ezt a költői programját alkotói életművében meg is valósította.

Feleségével, Szécsi Margittal vissza-visszajártak ide, és sok szép, ihletett napot töltöttek az országban. Mindketten – de a nyomukba érkezők is, így Ágh István, Kiss Benedek, Utassy József és Buda Ferenc – beleszerettek a táj szépségébe, az ország gazdag kultúrájába, folklórkincsébe.

Nagy László Bulgáriában csodálkozhatott rá az ikonfestészetre is, grafikáinak és ikonképeinek visszatérő motívuma lett például Sárkányölő Szent György. Egyik barátunk mesélte, hogy nagyapámat a helyiek inkább képzőművészként, farigcsáló ezermesterként ismerték. Azonban nem csak képzőművészetére és verseire volt hatással bolgár környezete. Nemrég megtaláltuk drámafordításainak kéziratait, ezek között

MEZEY KATALIN

Nagy László üzenete

„Ha lesz emberi arcuk egyáltalán, csókolom őket.
Ha lesz emberi szellemük, tudatom velük, üze-
nem nekik, hogy csak ennyit tudtam tenni értük.”

(Elhangzott: Kormos István
tévéinterjújában, 1975-ben)

Ha még van emberi arcunk és emberi szellemünk, nem árt belegondolnunk, mi is és mennyi az a „csak ennyi”, amit Nagy László értünk tenni tudott? Amit Nagy László tudott értünk tenni? Nem a száz vagy ötszáz évvel, hanem a negyvenegy évvel a halála után élőkért? Tudott-e valóban tenni értünk valamit? Hiszen tudjuk, hogy akart. Ebben a Nagy Lászlóra jellemzően tömör és szemérmes két mondatban az fogja meg legjobban az embert, hogy úgy élt, úgy munkálkodott, írt, fordított, rajzolt, faragott, hogy közben ránk is, utána jövőkre is gondolt, nekünk is üzent. Értünk akarta megérteni, ép ésszel túlélni a maga tébolyult történelmi korszakát. Mert a „csak ennyi” megfogalmazásban benne rejlik az a fájdalom, hogy „többet szerettem volna, de csak ennyit adatott tennem értetek”.

Itt, szeretett Bulgáriájában, a felújított szmoljani Nagy László Emlékház megnyitásán, ha gyors mérleget készítünk arról, hogy mi az, amit értünk tett a költő, mi az a számunkra készült hagyaték, amire

Ivan Teofilov *Krali Markó* és *Mese az aranyalmáról* című műveit, valamint Ivan Radoev *Benzin* és *Rómeó és Júlia* című színdarabjait. A szövegek gondosabb vizsgálata után remélem, a drámafordító Nagy Lászlót is bemutatathatjuk.

Édesapám is mindig rajongva beszélt a bolgár népdalokról, balladákról. Szívesen hallgatta és dalolta őket, szívesen beszélt a bolgárkertészetről és a bolgár konyháról. Néhány évvel ezelőtt egy új Nagy László Emlékháznak örülhetett itt, és nagyon készült a mai napra. Az állandó kiállítás anyagához rengeteg képet válogatott, képmontázsokat készített, de közreműködése tavaly augusztusi halálával megszakadt. Most mégis megvalósult egy álma, ezért is örülök, hogy édesanyámmal, Török Ildikóval itt lehetünk.

az ötvenéves Nagy László gondolt, amikor Kormos István kérdésére a jövő nemzedékeknek szánt üzenetét kimondta, természetesen először költői életművére kell gondolnunk. Bizonyos, hogy ez a legnagyobb értékű és erejű hagyaték, amely minden egyéb Nagy László-i cselekedetnek, életpélda-mutatásnak is a tőkesúlya.

Nagy László a 20. század egyik utolsó költője, ha nem *az utolsó költője*, aki a magyar nyelvből a maga képzelete, gondolatjárása szerinti, csak rá jellemző költői világot tudott teremteni. Költői ereje lehetővé tette, hogy a valóság sokrétű, kuszának tetsző, de rendszert alkotó bonyolultságát a saját versnyelvére lefordítsa. A nyelven belül szinte egy új, Nagy László-i nyelvet teremtett, a nyelv jeleiből saját, költői jelképrendszert formált, amelynek a megfejtése sokszor szinte a lehetetlent kísérti. Mint minden más jelképrendszerben, itt is minden képletnek a forrását és kontextusát ismernünk kellene ahhoz, hogy megértsük, amit olvasunk. Honnan tanulhatnánk meg ezeket a jelképpé emelt jeleket, ha nem magából a Nagy László-i költészetből? Minél több Nagy László-verset olvas valaki, annál jobban képes megtanulni és befogadni ennek a nyelvnek a valóságos látványokban és az örökölt, ősi, kollektív látomásokban gyökerező, azokból kifejtett logikáját, öntörvényű asszociációit. A fogalmak helyett használt természeti jelenségek: kövek, sziklák, fák, virágok, évszakok és napszakok, színek, formák, mozgások, állati vagy emberi karakterek képezik az ismerős,